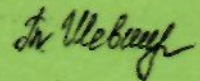


НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗООЛОГІЇ ІМЕНІ Л. І. ШМАЛЬГАУЗЕНА

Шевчук Тетяна Володимирівна



УДК [595.426:494.141]

**КЛІЩІ РОДУ *UNIONICOLA* (ACARI: HYDRACARINA:
UNIONICOLIDAE) – СИМБІОНТИ ПЕРЛІВНИЦЕВИХ
(MOLLUSCA: BIVALVIA: UNIONIDAE) ФАУНИ УКРАЇНИ**

03.00.08 – зоологія

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата біологічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі зоології Житомирського державного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор біологічних наук, доцент
Янович Лариса Миколаївна,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
проректор з навчальної роботи

Офіційні опоненти: доктор біологічних наук, старший науковий співробітник,
Колодочка Леонід Олександрович,
Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України
провідний науковий співробітник відділу акарології

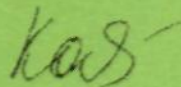
кандидат біологічних наук
Погребник Святослав Григорович,
Національний науково-природничий музей НАН України,
старший науковий співробітник відділу зоологічний музей

Захист відбудеться 7 квітня 2015 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.153.01 Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України за адресою: 01601, Київ, вул. Б. Хмельницького, 15.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України за адресою: 01601, Київ, вул. Б. Хмельницького, 15.

Автореферат розісланий 4 березня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради



Ю. К. Куцюк

АНОТАЦІЯ

Кліщі роду *Unionicola* (Acari: Hydracarina: Unionicolidae) – симбіонти перлівнищевих (Mollusca: Bivalvia: Unionidae) фауни України. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.08 – зоологія. – Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України. Київ, 2015.

У перлівнищевих фауни України знайдено шість видів кліщів роду *Unionicola*, а саме: *U. upsilophora*, *U. intermedia*, *U. bonzi*, *U. aculeata*, *U. crassipes*, *U. hankoi*. Вид *U. crassipes* вперше зареєстровано у перлівнищевих, а *U. hankoi* вперше відзначений у межах України. Використання у видовій діагностиці мірних ознак дає змогу ідентифікувати особин шести видів на рівні 98%, що є свідченням високої діагностичної цінності застосованої морфометрії. Відмічено аберації статевих пластинок в *U. intermedia*, *U. aculeata* та *U. bonzi*. Кліщі роду *Unionicola* зустрічалися в перлівнищевих у всіх річкових басейнах України, крім річок Криму. З'ясовано, що в українських гідроценозах заражені водяними кліщами роду *Unionicola* не лише нативні види, але і вид-вселенець *S. woodiana*, при цьому показник екстенсивності інвазії для підродини *Unioninae* є в 1,7 разів є меншим, ніж для *Anodontinae*. У молосках проходить розвиток

низки стадій кліщів. Найчастіше яйця і протоличинки сконцентровані у мантиї (84% і 66% випадків відповідно), личинки, протонімфи і дейтонімфи – у жабрах (58%, 60 і 53% відповідно). Тритонімфи звичайно локалізуються на сифонах (62%), а дорослі особини – на жабрах (59%).

Ключові слова: кліщі роду *Unionicola*, перловицеви, морфологічні особливості, видовий склад, поширення, симбіотичні відносини.

АННОТАЦІЯ

Клещи рода *Unionicola* (Acari: Hydracarina: Unionicolidae) - симбионты перловицевых (Mollusca: Bivalvia: Unionidae) фауны Украины. – Рукопись. Диссертация на соискание ученой степени кандидата биологических наук по специальности 03.00.08 – зоология. – Институт зоологии им. И. И. Шмальгаузена НАН Украины. Киев, 2015.

У перловицевых фауны Украины выявлено шесть видов клещей рода *Unionicola*, а именно: *U. upsilophora*, *U. intermedia*, *U. bonzi*, *U. aculeata*, *U. crassipes*, *U. hankoi*. Вид *U. crassipes* впервые обнаружен у перловицевых, а *U. hankoi* впервые зарегистрирован в пределах Украины. Использование в диагностике определенных мерных признаков позволяет идентифицировать особей шести видов клещей на уровне 98%, что является свидетельством высокой диагностической ценности примененной морфометрии. Отмечено аберрации половых пластинок в *U. intermedia*, *U. aculeata* и *U. bonzi*. Встречаемость различных видов клещей рода *Unionicola* в устрицах неодинакова. Чаще всего встречались *U. bonzi* (32%), несколько меньше *U. aculeata* (28%), *U. upsilophora* (23%) и *U. intermedia* (19%). Низкая частота встречаемости характерна для *U. crassipes* (13%) и *U. hankoi* (5%). Клещи рода *Unionicola* встречались в перловицевых во всех речных бассейнах Украины, кроме рек Крыма: чаще всего в бассейне Западного Буга и Северского Донца (100 и 90% соответственно), реже – Дуная и Южного Буга (61 и 24%). Причем процент зараженных моллюсков в стоячих водоемах и водотоках замедленного режима был больше (86%), чем в реках (67%). Выяснено, что в украинских гидроценозах заражены водяными клещами рода *Unionicola* как нативные виды, так и вид-вселенец *S. woodiana*. Зараженность моллюсков разных подсемейств неодинакова: экстенсивность инвазии в Unioninae составляет 25,7 против 44,5% в Anodontinae при ее интенсивности 1-15 в Unioninae и 1-60 экз./особ. – в Anodontinae. Наиболее зараженными клещами (75%) оказались беззубки вида *A. cygnea*, который относят к наиболее уязвимым двустворчатым моллюскам фауны Украины. В моллюсках осуществляется развитие ряда стадий клещей. Чаще всего яйца и предличинки сконцентрированы в мантии (84 и 66% случаев соответственно), личинки, протонимфы и дейтонимфы – в жабрах (58%, 60 и 53% соответственно). Тритонимфы обычно локализуются на сифонах (62%), а взрослые особи – на жабрах (59%).

Ключевые слова: клещи рода *Unionicola*, перловицевые, морфологические особенности, видовой состав, распространение, симбиотические отношения.

SUMMARY

Shevchuk T. V. *Unionicola* genus mites (Acari: Hydracarina: Unionicolidae) – are the symbions of the Unionidae (Mollusca: Bivalvia: Unionidae) in the fauna of Ukraine. - Manuscript. Thesis for a Candidate of biological sciences degree in speciality 03.00.08 – zoology - I.I.Shmalhauzen zoology institute, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2015.

In the Unionidae fauna of Ukraine six species of *Unionicola* genus mites are found, namely, *U. ypsilophora*, *U. intermedia*, *U. bonzi*, *U. aculeata*, *U. crassipes*, *U. hankoi*. *U. crassipes* species is found for the first time in Unionidae. *U. hankoi* species is found for the first time within Ukraine. Using measurement sigus in species diagnostics makes possible to identify specimens of 6 species at 98% level, thus, testifying to nigh diagnostic value of the morphometry used. The aberration of genital plates is registered in *U. intermedia*, *U. aculeata* and *U. bonzi*. *Unionicola* genus mites are found in Unionidae in all river basins of Ukraine, except rivers in Crimea. It is established that in Ukrainian hydrocoenosis both native species and introductory *S. woodiana* are invaded with *Unionicola* genus water mites, the extensivity index in Unioninae subfamily is 1,7 times nigher than in Anodontinae. Some developmental stages of mites pass in mollusks. Most often eggs and protolarvae are concentrated in the mantle (84% and 66% of cases accordingly), larvae and protonymphae and deutonymphae – in gills (58%, 60 and 53% accordingly). Tritonymphae are usually located on siphons (62%) and adult specimens – on gills (59%).

Key words: *Unionicola* genus mites, Unionidae, morphological peculiarities, species structure, distribution, symbiotic relations.